

Verslag

Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit

Plaats: Uift

Datum: 26 juni 2015

Naam	Vertegenwoordigt	Werkt bij
Aanwezig:		
Rob van Hees	Voorzitter CCvD	
Walter de Koning	Secretaris CCvD	ERM
Martinus van Milt	Gespecialiseerde aannemers	Van Milt / Takkenkamp
Michiel van Hunen	Rijksdienst Cultureel Erfgoed – RCE	RCE
Arjen van der Drift	Certificerende instellingen	KIWA
Ron Spaan	Private opdrachtgevers	Boei
Rients Anne Slotema	Federatie Grote Monumentengemeenten - FGM	Leiden
Marc van Roosmalen	Raad voor Vastgoed Rijksoverheid –RVR	Rijksvastgoedbedrijf
Gasten		
Miranda Maring	Agendapunt 1-10	Hoboeon
Wendel Oomkens	1-10	KIWA
Ruurd van Donkelaar	7	Ruurd van Donkelaar groenadvies
Guus van Lierop	5	Van Lierop
Afwezig:		
Gerard Ottevanger	provincies	Provincie Zuid-Holland
Kasper Burgy	Vakgroep Restauratie	Burgy Bouwbedrijf
Jan Roest	Vereniging architecten werkzaam in de Restauratie – VAWR	Van Hoogevest Architecten

Het CCvD Restauratiekwaliteit na de vergadering van 26 juni 2015

1. opening, vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. verslag bijeenkomst 20 maart 2015 + actielijst

Redactioneel:

Besluit: het verslag wordt met enkele wijzigingen vastgesteld. De wijzigingen zijn verwerkt in de gepubliceerde versie.

Naar aanleiding van het verslag:

Het ERM-bestuur heeft besloten de naam 'module' niet meer te hanteren en om te zetten in 'uitvoeringsrichtlijn'.

In vervolg op het vaststellen van URL 4010 Historisch Leidak is advies gevraagd m.b.t. het in de aanbestedingsdocumenten opnemen van een specifieke groep groeves; dit blijkt onder voorwaarden mogelijk. Dit is aan de begeleidingscommissie doorgegeven.

Afgesproken wordt voortaan ook de tekst van door ERM uitgegeven waaiers voor commentaar voor te leggen aan het CCvD.

Actielijst:

De actielijst wordt doorgenomen en bijgewerkt.

- Een concept van de URL Gevelreiniging wordt – zodra beschikbaar – ter informatie verspreid naar voegers en metselaars die in de begeleidingscommissies voor de URL voegen resp. metselen hebben gezeten.
- Informatie over de URL 3001 houtconstructies naar CCvD zenden

Van Hunen
De Koning

3. Samenstelling CCvD Restauratiekwaliteit

Het CCvD adviseert positief aan het bestuur over de deelname van Gert Tutert namens de particuliere opdrachtgevers. In het overzicht zal ook worden vermeld dat Marc van Roosmalen plv. voorzitter van het CCvD is. Met Gerard Ottevanger is besproken dat er – gezien zijn langdurige ziekte- wordt geïnformeerd naar een back up.

De Koning

4. Aanpassen richtlijnen t.b.v. gebruik bij BRIM

Vanaf 2015 is er voor een 7-tal URL-en (4001 – 4012) een koppeling met de Instandhoudingssubsidie (BRIM). De juridische uitwerking hiervan heeft bij de RCE geleid tot de wens om passages in die URL-en die betrekking hebben op de uitwerking van de BRL 4000 uit te sluiten van de koppeling. Het betreft dan de paragrafen over bedrijfsuitrusting (5.1), bedrijfsverzekering (5.3), bedrijfsgrootte (5.4) en kwaliteitstoetsing (5.5). Tevens de passages over instapmomenten en eventueel over deelcertificaten in H 1.

Het niet volledig verwijzen naar de URL-en (maar uitzonderingen maken) levert communicatief gezien een erg onduidelijk beeld op. Dat is ongewenst. Daarom is het voorstel om de genoemde passages te verplaatsen naar de BRL 4000. Dat voornemen was er al (op termijn), maar wordt dan nu versneld doorgevoerd. Het verplaatsen van de teksten is niet inhoudelijk (en vervallen geen eisen), maar betreft alleen de verbetering van de scheiding tussen URL en BRL.

Een vergelijkbare aanpassing vindt dan plaats in BRL 2000 en de URL-en 2001 en 2002. De aanpassing zou voor 15 juli moeten zijn uitgevoerd (i.v.m. verzending van de BRIM-beschikkingen in augustus).

Tijdens de bespreking komt aan de orde:

- Wordt BRL 4000 niet te ingewikkeld door het opnemen van teksten uit zoveel verschillende URL-en? Door te werken met bijlagen kan dat worden voorkomen
- Het is goed dat het hoofdstuk kennis juist in de URL blijft zodat de binding met de werkzaamheden wordt benadrukt
- Vanuit opdrachtgeverszijde klinkt de kritiek dat het RCE-beleid op 2 gedachten hinkt (zelfregulering en binding via subsidies). Na discussie wordt geconcludeerd dat deze manier van werken goed verdedigbaar is en dat de mix van publieke en private doelen in veel sectoren voorkomt.

Besluit: instemmen met het overzetten van bedoelde passages van URL-en naar BRL 4000. Idem voor BRL 2000 in combinatie met URL 2001 en URL 2002.

5. Vaststellen definitieve versie URL 4009 Historisch Schilderwerk

Het ontwerp heeft ter inzage gelegen. Er zijn diverse reacties ontvangen. Verder de adviezen die door ERM zijn aangevraagd: het juridisch advies, het advies m.b.t. de aansluiting op Stabu en de het redactioneel advies. De ingekomen reacties zijn in een tabel gezet en voorzien van een voorstel voor besluitvorming. Tevens is een nieuwe versie van de URL opgesteld. Invoeren beoogd per 1 juli 2015. De Erkenningsregeling Restauratieschildersbedrijven is dan nog maximaal 12 maanden te gebruiken.

Tijdens de bespreking van de URL komt het volgende aan de orde:

Reactietabel

Bij enkele antwoorden (blz. 1, 2, 3, 10, 12) in de reactietabel vond het CCvD dat geen (of geen duidelijk) antwoord werd gegeven op de vraag / opmerking van de inspreker.

URL

- Complimenten voor de URL, het is een compleet en degelijk stuk
- Er staan nog diverse opmerkingen vanuit de redactionele toets. Die worden verwerkt in overleg tussen de rapporteur, redactie en Walter de Koning
- Discussie over het vervolg op het verfwerk (onderhoud). Betekent dat eisen aan het informeren van de klant over onderhoud? Conclusie: nee, valt buiten de URL (kan wel service zijn)
- Discussie over de schade tgv huishoudelijk werk n.a.v. foto op blz. 55. Dit niet verder uitwerken, leent zich wel voor een brochure / waaier.
- De afbakening tussen schilderwerk en restauratorenwerk spleet op diverse plaatsen een rol. Het wordt pas echt duidelijk als er ook een document voor restauratoren zou zijn. Bijvoorbeeld de foto over Polychromie op blz. 48. Is dat wel een terechte illustratie van schilderwerk (of is het eerder een illustratie voor de restaurator). Conclusie: de foto kan blijven staan.
- Bijlage 5 Regelgeving: de positie van gemeentelijke monumenten is niet goed weergegeven

Besluit:

- Instemmen met behandeling reacties (tabel) met in achtname van genoemde wijzigingen
- vaststellen definitieve versie URL 4009 Historisch Schilderwerk (incl. aanpassingen i.v.m. eindredactie en wijzigingen ten gevolge van de besluiten bij agendapunt 4)

- intrekken Erkenningregeling Restauratieschildersbedrijven per 30 juni 2016

6. Vrijgeven voor openbare reactieronde van ontwerp-URL 5001 Houtaantasting

Guus van Lierop, lid van de begeleidingscommissie, is aanwezig voor een toelichting.

Er is in 2013 door de Nederlandse Vereniging Plaagdiermanagement Bedrijven (NVPB) een Praktijkrichtlijn opgesteld "Bestrijding Houtaantastende insecten en zwam in monumenten". In juni 2014 is deze richtlijn door de stichting Keurmerk Plaagdier Management Bedrijven (KPMB) aangepast.

Gebleken is dat de inhoud niet voldoende aansloot bij de zorg en terminologie die vanuit monumentenzorg gewenst is. Daarom is besloten een URL volgens ERM-model op te stellen. De inhoud van deze praktijkrichtlijn heeft gediend als basis voor deze uitvoeringsrichtlijn. Met het inwerking treden van deze Uitvoeringsrichtlijn vervalt de Praktijkrichtlijn. Tijdens het overleg is ook een verdere uitwerking aan de te hanteren technieken gegeven die een inhoudelijke verdieping bevatten.

De ontwerp-URL kwam tot stand onder begeleiding van een commissie die bestond uit van partijen die gespecialiseerd zijn in monumentenzorg en partijen die zich primair richten op bestrijden van zwammen en insecten in gebouwen. Uitgangspunt is een samenwerking van de stichting ERM (die de URL zal beheren) en de KPMB die de Beoordelingsrichtlijn met een aparte Module A voor de URL 5001 zal beheren. Beide colleges raadplegen elkaar bij het nemen van besluiten. Het CCvD Restauratiekwaliteit heeft hiermee eerder (bij het vaststellen van het projectplan voor de URL) ingestemd. Het College van Deskundigen KPMB heeft op 15 juni 2015 ingestemd met de ontwerp-URL. De ontwerp-URL en ontwerp-module A worden tegelijk ter inzage gelegd.

De URL is een document bij de Kwaliteitsnorm Plaagdiermanagement van de Stichting Keurmerk Plaagdiermanagement Bedrijven (KPMB). Voor het uitvoeren van de audits geldt KPMB Module A: Toepassing Uitvoeringsrichtlijn (URL 5001) Bestrijding houtaantasting door insecten en zwammen.

Er komt dus geen aparte BRL van ERM. Een bedrijf dat aan beide documenten voldoet verkrijgt het recht om het KPMB-logo en het ERM-logo (Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg) te voeren.

Tijdens de bespreking komt aan de orde:

1. Algemeen

- Compliment voor de kwaliteit van het document
- Algemeen: hoe omgaan met nieuwe / innovatieve technieken? In hoofdstuk 1 opnemen dat het uitgangspunt is dat nieuwe technieken eerst worden uitgetoetst in niet-historische gebouwen. Als het een bewezen techniek is dan toevoegen aan de URL.
- Voor alle URL-en (dus ook URL Houtaantasting) geldt dat de paragrafen over bedrijfsproces worden geschrapt uit de URL en worden toegevoegd aan de BRL. In deze URL betreft dat par 5.2.4 Referenties. Tevens de passages over instapmomenten in H 1 Par 1.2 Voorwaarden en apr 1.4

Procedure). Op deze manier wordt er beter gescheiden tussen 'norm' (de URL) en 'certificering' (de BRL).

2. Tekstuele opmerkingen

- Titelblad en par 1.1: vermelden dat de URL betrekking heeft op bestrijden houtaantasting in historische gebouwen
- Par 2.2.2 definitie bestrijdingsplan: "... voor preventieve maatregelen (inclusief het wegnemen van de oorzaken) "
- Par 2.2.2 definitie non-destructief onderzoek bevat ook boringen . De term moet dus zijn 'non of laag destructief'. Dit geldt voor het hele document (in par 3.4.1.5 wordt ook afkappen onder dit onderzoek beschreven)
- Par 3.1.1 opmerking over de standaard tekst à niet aanpassen
- Par 3.1.2 invulling restauratieladder: besproken en akkoord
- Par 3.2.4. Hier wordt gesteld dat de certificaathouder de opname van de bestaande situatie zelf doet. Dat zal gezien de aard van het onderzoek meestal niet zo zijn à aanpassen dat hij een specialist erbij vraagt
- Par 3.2.4 "De oorzaken voor bouwkundige maatregelen en condities om herhaling te voorkomen..."
- Par 3.2.5 toevoegen "eisen bij behandelen bijzondere historische elementen zoals beschilderd hout, beeldhouwwerk" [deze zijn vaak vergunningplichtig]
- Par 3.3.1.3 Laatste zin "Wanneer bij aangetaste zichtbaar is mag kan gewerkt worden ..."
- Par 3.3.2.1. gesloopte materialen à niet her te gebruiken materialen
- Par 3.3.4 verwijzing naar par 3.3.1 klopt niet?
- Par 3.3.4 2e zin "deze methoden doden in een keer.... " Redactioneel: Nee, niet in 1 keer (het duurt een tijdje), maar wel 1-malige behandeling
- Par 3.3.4.2. Sprinklers? Klopt dat wel in historische gebouwen?
- Par 3.3.4.3 2^e "... Tussen het houtoppervlak en de kerk onderliggende ruimte zodat spanningen ..." [het lijkt alsof we er van uitgaan dat het altijd om kerken gaat]
- Blz. 42 Aandachtspunten 2e streepje: niet alleen Rijksmonument, ook provinciaal of gemeentelijk monument
- Par 5.2.2. bedrijfsvoering niveau 4. Klopt dat wel? Komt hiervan een uitwerking? Antwoord Guus: later. Maar dan wel nu al deze eis stellen? à nu laten staan, maar bij de volgende vergadering van de begeleidingscommissie bespreken

Besluit:

- vrijgeven voor openbare reactieronde van ontwerp-URL 5001 met in achtneming van bovenstaande opmerkingen (te samen met ontwerp-module A)

**7. Vrijgeven voor openbare reactieronde van ontwerp-URL 6010
Onderhoud Groen Erfgoed**

Ruurd van Donkelaar, rapporteur voor de URL, is aanwezig voor een toelichting. De begeleidingscommissie voor deze URL heeft zich gebogen over de vraag wat nu de kenmerken zijn van groen erfgoed, *wat maakt groen erfgoed nu bijzonder?* Hij vat samen:

- Het groen erfgoed (vaak samen en in relatie met het gebouwde erfgoed) vertelt het verhaal van de cultuurhistorische ontwikkeling van een plek.

De plek heeft een cultuurhistorische en architectonische en soms ook kunsthistorische waarde.

- Groen erfgoed heeft veelal ook een hoge natuurhistorische waarde. Door vaak eeuwen achtereen continuïteit in beheer kennen deze plekken een bijzondere en rijke biodiversiteit. Veel plant en diersoorten hebben in deze stabiel gebleven plekken in een voortdurend veranderend landschap hun niche gevonden.
- Groen erfgoed gaat ook vaak over bijzondere plekken van rust en traditie, oude bomen en lanen, weidse zichten, rustgevende waterpartijen, plekken waar de 'tijd heeft stilgestaan'. Het groen erfgoed heeft daarmee ook een hoge recreatieve waarde.

Aansluitend hierop was de vraag wat dan in dit groen erfgoed de *rol van de hovenier* is. En waarin het hovenierswerk anders is dan regulier hovenierswerk. Het is een combinatie van:

- Ambachtelijk vakmanschap in de voetsporen van de tuinbaas
- En kennis hebben van de traditie en historie van de plek, de tuinstijl, het toegepaste sortiment en materiaalgebruik etc.

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- De URL gaat erg ver in detail met name daar waar het om voor schrijven van frequentie van uitvoerende handelingen gaat. Dat zou betekenen dat als een hovenier samen met een opdrachtgever besluit om op de locatie minder vaak bijv. kantjes te steken ze niet meer conform de URL werken. Vermeld moet dus worden dat de getallen indicatief zijn voor een bepaalde kwaliteit maar dat er in onderling overleg vanaf geweken kan worden zonder daarmee buiten de URL te gaan werken.
- In de titel van de URL en ook in de hoofdstukken staat nadrukkelijk dat het gaat over onderhoud groen erfgoed. Maar in de voorbeelden in de restauratieladder worden ook maatregelen genoemd die vallen onder repareren (achterstallig onderhoud) en vernieuwen (laanbomen vervangen/ buxus vervangen) De URL gaat dus over meer dan onderhoud of we praten over twee verschillende soorten onderhoud. Walter de Koning geeft aan dat voor de titel 'onderhoud' gekozen is om aansluiting te hebben bij de hovenierspraktijk. Andere termen als instandhouding of beheer dekken niet de lading. Maar 'Onderhoud' in de zin van de restauratieladder is beperkter dan 'Onderhoud' zoals gebruikt in de sector. Mogelijkheid is om de term onderhoud verder te specificeren en ook niet in de koppen van de afzonderlijke paragrafen te benoemen.
- Pag. 6 In de termenlijst Landschapsarchitect vervangen door Tuin- en landschapsarchitect
- Bij verwijzen naar andere URL's uitbreiden met andere URL's
- Verharding/halfverharding waar we praten over 'puin' moeten we praten over 'schoon puin'
- De juridische bijlage is niet volledig:
 - o Bescherming van monumentale waarden van groene monumenten: zijn ok gemeentelijke monumentenregisters
 - o Onder vergunningsplicht Wabo kan er ook een aanlegvergunning nodig zijn, los van archeologische waarden en wet bodemkwaliteit.
 - o Bescherming van water: er kan ook toestemming nodig zijn van Waterschap bij werkzaamheden / veranderingen aan oevers/taluds etc.

Besluit: vrijgeven voor openbare reactieronde van ontwerp-URL 6010
Onderhoud Groen Erfgoed met in achtname van bovenstaande wijzigingen.

8. Beheer Richtlijnen Tuinhistorisch onderzoek

Een aantal betrokkenen in de branche is geraadpleegd. Daaruit blijkt dat het document gebruikt wordt, dat 'het nog wat een slag praktischer mag' en dat er n.a.v. het gebruik diverse inhoudelijke katekeningen zijn. Een up date wordt vanuit de branche ondersteund.

Wegens tijdgebrek wordt het document niet inhoudelijk besproken.

Besluit: up date van het document wordt geplaatst op activiteitenlijst.
Vooralsnog geen prioriteit.

9. Vaststellen jaarverslag 2014

Het verslag bevat een tweeledig overzicht:

- De ontwikkeling van de documenten
- Een review per certificeringsregeling.

De reeks in jaren is kort en de groepen zijn beperkt van omvang. In zijn algemeenheid moet gesteld worden dat deze gegevens te beperkt zijn om trendanalyse te kunnen doen. Het verslag moet dan ook in dit licht worden gezien. De gegevens worden mede gebruikt door de RCE (Erfgoedmonitor). Het verslag is voorbereid met de certificerende instellingen; gebleken is dat de inhoudelijke afstemming nog beter kan (beantwoordt iedereen de vraag op dezelfde manier?).

Tijdens de bespreking komen de volgende items aan de orde:

- De tabellen zijn niet altijd uniform opgezet. Dat wordt met name veroorzaakt door de historie (de huidige URL-en zijn gebaseerd op een grote variëteit aan documenten). Volgend jaar zal dit probleem minder zijn
- Het daadwerkelijk laten doorgaan van audits vergt soms overredingskracht
- Er worden geen klachten gemeld? Dat klopt in het algemeen worden er bij de CI weinig klachten ingediend (wel bij de certificaathouder). De procedure bij het afhandelen van klachten wordt besproken.
- Niet ieder project loopt naar behoren, bijvoorbeeld als er op aangeven van de opdrachtgevers onjuiste stappen worden gezet of onkundige collega-uitvoerders worden ingezet. In het Branchegroepen-overleg is afgesproken om te proberen om dergelijke gevallen te documenteren
- Er is in 2014 een lichte stijging van het aantal gecertificeerde bedrijven, maar het is niet zeker dat die trend zich doorzet in 2015. Op termijn zal de wettelijke privatisering in de bouw ook bij werkzaamheden aan monumenten van invloed zijn op het gebruik van certificaten en richtlijnen.
- De naamsbekendheid van de uitvoeringsrichtlijnen is hoog bij zowel opdrachtgevende partijen als uitvoerende bedrijven.

Besluit: het jaarverslag 2014 wordt vastgesteld

10. Rondvraag

Slotema
De Koning

De ERM-flyer 'uitvoeringsrichtlijnen' wordt uitgereikt en toegelicht.

De waaier 'uw monument energiezuinig' geeft Rients Anne Slotema aanleiding tot opmerkingen, worden schriftelijk doorgegeven. Deze worden betrokken bij

de up date

Walter de Koning licht desgevraagd toe dat het budget voor de ERM in 2016 naar verwachting lager zal liggen dan in 2015.

Zijn er initiatieven t.a.v. een uitvoeringsrichtlijn voor precisiesloop? Vooralsnog niet, er is een enkel bedrijf, maar geen groep die zich hier achter stelt.

Er zijn geluiden vanuit de Monumentenwachten dat er belangstelling is voor een verdere uitwerking van het begrip 'inspectie' of 'advies'. Aanleiding is de constatering bij de monumentenwachten dat de kwaliteit van de werkzaamheden achteruit loopt. De verschillende monumentenwachten reageren verdeeld op een uitwerking, vooralsnog afwachten.

Ron Spaan licht het verslag van de bijeenkomst van de Landelijke Federatie Behouden Huis (december 2014) toe, waarbij de LFBH zich heeft gebogen over de bruikbaarheid van URL-en (praktisch, prima inhoud) en BRL-en (aanzienlijke aarzelingen bij certificeren) voor monumenten-eigenaren. Michiel van Hunen is voornemens te reageren op de passage over de veronderstelde tweeslachtigheid in het beleid

Aansluitend locatiebezoek De Dru (met dank aan Ron Spaan!)